

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 35- Fylke: Vest-Agder
 Tilleggsspørsmålnr. Sed å sjukke - Herad: Hidra -
 Emne: Ålbrygging - Bygdelag: Østre Hiltroy -
 Oppskr. av: Laurids Eriksson. Gard: Hommås -
 (adresse): Trævig, Hidra - G.nr. 26 - Br.nr. 17 Kringja -
 A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. F. 1876 - Sjømann, Fisker, Småbrüger -
 Dette minne.
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 Bestefar F. 1807-98 år - Gårdbrüger å los å
 Fisker.

SVAR

Mina Vitlesen's Husholdningsbog om ålbrygging va kjendt i Hidra i føre århundre, men den kantzje eg ha brüger for-
 og må lyst je ei retlei (Forord) før eg kann svare på
 spørsmål - Altså eg må fortæla Koss folk levde å stelde
 seg ma brygging å de som fydde ma drikke sjukke ma
 i eldre tie. Ålbrygging i tie 1850-70 va i de små, å
 så å sei, epba ud omkring 1870. Sjøbygda Hidra, lit)
 Sakk, ån pratka av småsjönn) Hiltroy, gamalt, lit) ytterst
 mod have, bygda å smäkupert ma karrig jor
 før opdelt i brüger fra ei te seks Kyröfö, nå
 fordameste nerlagt, å fra ei te tri Kyröfö, men
 før greide ån dei minste småbrüger å avla fram
 Kodn å fisk te fö seg å sine gamle, å jåbnt ein ougelflokk
 på 8 te 10, men på de vise de va, mest isolt å visü, så
 de å forståelig at ålbrygging i tie he vore i de små
 å knakt brenning av Kodn te brennerin. Jorpla va
 va i mine bodnear (80 åran) någe å litksis, å seth
 så tett på små bakje ågre for ikje å ta vakk jor te Kodn
 å hai, at jorple av flei mest småjorpla, Heru te
 omkring 1860 va te Hidra, av å te smågla Postkrod,
 Storfalkje (Sjipperfalkje) viste i alle tie å smågla seg
 heim Vin å brennerin, helst Genever - Dansk brennerin
 va billig i aldeparstid å i bestefarsti, i føre århundre
 seilte et par sluppe åre rundt i brennerin's fart

21

te ubsalge Shjattening i Flekkefjord (som ligg
omkring 6 nautiske mil fra Fosvåg H/Race,
oppe i fjoren), prisen vissnakk 8 a 10 sjilling patta i
ubsalg. I mi hadudansti, 10. are drammen på bolage,
Bygdefolk på Sörlande som nå stort sett ikje tentje
på sterk drikk dei hadde de förr trakte i lunde med sin,
hell trakte mang te slett, vunn, hell fremmen som
komm te lunde, Bygdefolkje a ca' 80% nasjonale
i folkeliv a tale, Bygfolk flest a konservativ inter-
nasjonale a knapt 50% Norsk nasjonale a hella
amma på me drikkeleg i livlupp, Aremålsdae, a te
Jul, som nå jant a einaste helg holt i sjitt
a are (Jonsog, Midsommerfest näge lide;) Storfolk
me ombudsfolk me geistlige i spissen, he alti
holt drikkekalasan me skäleng me töise domme
skältala. Småfolkje, Bone. Sjöman Fisker, Arbeisman.
hell aldrig förr hell seinere skältala i sine drikke-
högtids sjitte, De va möje sjitt a seia: Skäl for
helsa. Skäl for gae bodn, a va prest testes, va de
skäl a Gud signe, Ombudsmaakt me sine dærlige
sie, ag geistlig maakt me sitt dærlige eksempel -
ebbet ind i 90 åran. Stort sett ha Presta a toldera
förr senn svære ålmage, hatt vont for a ga, 1807. H/
Prest Fernshoft i skyp fra Sotendal te Hidra la overstadig
i lodsbåten, Tiliger i tia prest Karl Düe, Avskediget
i Vause lista for drikk a slagmal - va Krær prekesondag
så folk, Hann holt seg i alterring a ropte te folkje i to
hannfaste Kara, Så kom seksfoderan Kall Vallas a
Hans Homräs, a leia hann op trappa fra alter, te
prekestol. Så tog han gatt tag i stolkanten a te
a tala, a de va kje mange femtann förr der va kje et
kjört öna i kjerka. Den stöste drikker mage i
eldre te, hadde prest te Sotendal ag annes Hitra
Jakob Hansen, Han kom ikje te Hidra te Guds-
tjenest på öre et bratt år, Så tog et par kjerkergera
si slupp a seilte te Kjöbenhavn a klaga hann for kongen

dei sae te Kongen at nå blei dei hedinga i Hitra (for Hitra Kirtja, som hi heite) sto tomme. (Da va mylig et vankundig lykketing, a vankundigt Herred styre som ga Tommen det usle domme Hitra nabu) Kongen ga Jakob Hansen ei påpakking - men på de kongelige Gestgiveri i Kirkehaven på Vestre Hiterøy, sto på opslag, at Gestgiver L. Ferrøe sto fortabe senn sjunkerett der han ikke hadde nokk brennevin på lager så at Kjerkefolke fikk de brennevin dei ville ha. a ein Kjerkerørg jekk på kvar sia i Kjerkesjibet ma ei trekula på enne a ein staje, a knatta ma den på stalle som snorka i falla i senn Kjerkestol - Folk jekk i ote te Kjerke, prest måtte preka i tvo tima i trokk, så va de et kvart te a eda døyre fra sine rosematte Kjerkeasje, som a alle lige store (Sja Ravnig folkenisse) så drakk dei tantil a senn Kjerkekasje attete (Mann bar kasje omna arm Kvenne i Kjerkeasje) For omlag 150 år sian brügte folk herma, 37 tesjoss, a hellest, røllik - karne a Pirikom tee, amsa tyntil Kalla Slätöl - 7 oldefar a bestefars ti va mange bömma (a hellest) Kleine te sliba a byma, a defor Kleine te slagras. Da heite at dei stöverslö a bankt. grase a. Da dreiv sveite om dei i eldre ti sto i anneboksa a devløst ma grase, som da heite, a slätöl va gått for tysten, Kass dei laga de, amsa eineral, veit eg Kji nå, for eg fortete nå bara ette minne ka dei gamle fortelte for 50-60 år sian, Eg trü eg for någa år tebagers he skreve te Skultursforskning, fra optegna lüskelappa. Så a da meir a retta seg ette, men eg jörr mitt besta nå a a mennast rett - for eg fer kvalme a alt de skryd som norleming a aüstleming branta om landsforvar, Moje a Nörgeshistorie a beviselig irim-melig, meir a Sverriges, mest a Dans a Frank-Engelst. minst, mens U.S.A. saga a mest umärlig - Jysom parens St. Petter a Jofin Maria. Me sta eigong svare = O.S.A.

4

Der va i 80 arån ein åben återing^{= rutebåd te lügen.}
Folk då, å for den ti, rodde te lügen i einn baring
fiske å brugsbåd frå Hidra å lügenstrøkte i mengde
for å hanla någe, å dritika någe, Manfolk drakk
mådelig me å å brennerin, men kvinnan drakk ein
mengd pottøl. De va svært billig å ein blei på ein
lett ein å pottøl, De va jedna et sterkere tyntål
Målig va de sam survin jera å pressa av masje å drane,
å tesett ein skvett sterkit. Så skæg fortala de eg
mennes he høirt om ålbrugging¹⁴. Folk brugte
tungt gått vøjjekodu te ål,¹⁶ dei hadde de i
ein sett å lae den i ein bakk te fodne blei
gått jønubliut,¹⁸⁻²⁰ så lae dei de på loutkvarme
= lopsgålvne i et passe tygt lag, der de ette ei
ti spira å quodde å slo røda i kvarandre, å
blei som te eitova, som dei då groba op me
ei hann fjøl, hell torketre, dei kogte malten
i vann blanna sne einerlud i storagryde,
for gryde va tekjib i Frankrig langst them i
gamal ti å heite Mærenitta,²⁸ dei torka så mal-
ten i torkhuse på Kjuna - Torkhuse va et lide
skur me torvtag på, et lide stykje bazarpr
hūs, I hūmarkja å ront me sjøen kann folk
den dag i dag fenna jille steinhelle, te
Kjuna haura dei hehen firkaanta, ei ala lang
ei hall brei, å var dei på byrtag på ryjjen
heim, så sette dei op rae me kantstein i tork-
huse, å lae steinhellen på dei, saman i tott
flade, stor som dei behøvde, der va de ront
Kjuna plesse te leggja omme bis å breune torr-
som nå der tog ell, lag å morkbrende i
fleire tima så steinkjuna halt sez loutkvarm
så malten torka, av å te måtte ein vorta omme
å ha meir torr på, å blasa kveig i me hannbelg-
malten kjorr, så maga dei ann sonn, å grøiba hann
på kvædna. Et gamalt ortokje om nå Kane

③ - Olbrugging -

sjente på Kane nåongan jore vout: Du tartije gaba, du he sjel grøn malt på lopte, allsa onga som nå dei grodde op, kom au te å jorra vout. Garfolk hadde fleire størrelsa heimelaga sabb-sikt-å sil-mellefra som kunne jorra folk tomle måtte ikje kamma i mad hell öl, å sodaks som lekse å vonne folk trolla i åger, måtte ud å brennast. Vist sette og skje folk trollkryss mod forjöring av utyske, heilt heim te hestefordres tie, hos fleire her på garan, så der va + både på torkhus, å lavedör, fordom som jatkano dei gamle i grava, Sjå mitt muse der kross å på smörform, smörälte sjei, å andre ting. Folk lae et plagg öve maltkodne på lopte så ikje vonne reisande fante kjeringa å fante fjesjöel sto forjorra malten sjekt, (udsjemt) men ön for at malten sto halla seg foktig å gro gått. Homleplanten grodde allestass i Hidra, å gro anna mangestass, Homle rankens blomma tog dei å torka å kogte hobä ^{me}älmalte me någe einer i. Da va vel mest for å je öle fresk go lozt å smag. Va dei forleien for jer te å jera öle i bryggeseien (Bryggeseien) så kunne dei brüga sürdei, hell laga jer av rå jorple stykja i vann på ei bytna krokka, hellest va der alti kjör öljär te få lana, som dei löiste op i lonka vann å rötte hob me sassen. Bryggeseien va någe smal å någe lög å dei бага ann i kogans einarlag så ikje öle sto gå sjekt. Saen sto på ein Kraie (Sterk krakk me korte föda) i botu på saen lag någa sevla seljstaga me någe halm öve så öle kunne siga fra masje nå dei tappa de jönom birbane digt me säelöia, öle blei sila, silen i botu va a fleta hestetagl. Va öle rett jera stomma de gått på topp i den tedytta bryggesei å nå dei tappa, Saen sto i sval om sommer, å på lopt

6.

om vinter, for sto da kjælig ville da stansa i
jeringa a bli sjæks. Koene måtte vdra gætt grodd,
dafor na' da va någe aptørka på lopt, så dyuka
dei da någe, a breide ine att plagge, men aligenel
kass dei brygja a kass dei boga (Kjere reint.) som de
breite i steve, så blei der klaga - for da a sant at mange
a otka gamle på oldefor a bestefors ti va sossen, a kjossen,
a slarvne, a mange fekk ile sjæks, a dei drakk da
a blei sjæge i maieu (Magen) Kalla pirrom. (Dihare)
Gamle fiskara fra fiskelæia Knaasira, Hidra, fortal, for 100 år
sian. Na' dei kom att fra vassilfiske på Him a toatalden,
va der alti høistbrygg hoss somme heima jenge sjæks -
Dei fættige lotmennan fra Lundebozn sto da trava heim
Ongdom i Ana jore dei da de utjær stykje a bydde dei
sjæksil - Dei arme drakk da, a blei liggans sjæge oppå
ville heian, Eg veit at da il dei brygja om sommar
drakk dei te jule - Eg trû at moje a ile itje va sjæks a
sjænd, men at da va for ongt, a itje ferdig jera, så fekk
fekk sommeti mageront. Ska il vdra rett te bryg
sta da sta på kajje hell donk omlag et år. Da' Kilsid
skreiv te meg, at eg måtte hell skriva for moje hell forhids,
Så fer eg da, (am fint folk kalla da uterlig) Da a igamal
drikkevisa, a kalla reunevisa, lye sãnn: På Hæsta der
brygga dei så gætt et il, Da spenne i maie som et
hestefil - Da fer iem jounom gabe som et Kvedneslåg
Ud at a røna som et reuneslag. Eg fortale da for a
hevisa de a sant at moje il blei sjænd i gamle dae.
Du va ei uforsvarlig drikkenz både av hæg a læg i
gamle dae som ebba ud i tia 1840 te omkring 1870 -
For storfolk bankett me dritt a dans flere gange om år -
a småfolk sine ball, juleball et større Kristen onde
hell Korea krigen. Bi 100 år gamal spelemans visa av Hans
Hoffgær Gansen Pasvig: Hans Hoffgær slo på fela si, Kong
Oskar, Kong Oskar. A brennevins donken, a mysmes
stroutjen, a lapsededen, a lapsa, a lapsa - Klina lapsa,
va herremat i tusen år i eldre tie. (Altså om drikkesjette)

Et ryggslens liv me drikke sjette å odsleng me
 brokodne sette mang ein mann anna te ören i jell-
 pantlansramn blei eier av mangt et hüs heim å gar, å i
 Hidra i före århundre kjøpte kjømann i fjirkelabra
 Jakob Aügland op ein mengde me pantkrav som
 huan endreiv me har hann (Seq. 2.0. prosent.) Sja Rasmü-
 nüsse dokument-samling. Aaugsjon hos småfolk. Stabmeindne
 (Viselensmann) å storfolk slo te seg alle sølknappa å
 alt a verdi for ein ringe pris på dei augsjoman. (Ser me)
 Der va mang ein odelsgjutt småbrüger sän som vilde
 være lige kar som ein ann ein, så holt hann forstort
 et bröllup, hell forstort et kalas i dei gamle sitt lifser,
 så måtte dei ta län me pant i de dei hadde, å mest
 alle gamle hadde i si te pant i de dei åte, å dragast me,
 Sjöfolk län te bort någa daler me pant i sjögrunn av små-
 brüger, som ikke blei inlöst, Nå i stor verdi, Forrettings-
 folk, kjømend, å dei mange som selde öl å brennerin i byen
 i före århundre, drakk stött, å mest alle fekk svare
 maga, svart mange i den tra spelte falitt, derfor blei
 dei ikke pengelens så lenge dei levde, men i tredje
 led blei de så å sei kleint bevent me atta, At så
 möje folk sjeia ud både av hög å lag te stade for
 heim å samfund, va folk tankesett på den ti, at de va
 værken sönn hell skamm me å drikke å ha sterk
 drikk i hüs, nå embeds å geistlige kunne drikke övernåde
 å me Alterin lige sterk som dyneld (Dansk brennerin) å
 den måtte prest medela döende, hel jekk huan på häve i
 pölen (Väfortkjynelse.) Storfolk leigde prest te tala me
 kjista i ligsteva, (Storstuen) De heite hederligbegravelse,
 Småfolk hadde bara ein Epideligmann, De heite ann-
 = standigbegravelse. Mülig tenkte folk at den evne sterk-
 = drikk hadde te å sedda dei i gätt lag va ein Guds velsig-
 nelse, Dei övesäg de helsefaren, å striftens förbandelse
 om sterk drikk, Me dag å ti kom der flere landhand-
 lera å fint bagverk, Lepsa å ann heimemad blei

der mindre a te helg, brollup, a ligfer, a den sjitt
 va fra minnelig ti at Kjetikarann kunne fortale
 Koss folk va sead te hors som sjyllfolk i etta, a ka-
 slag sanning dei hadde framfor seg pa bore, a ka-
 trutt dei drak, o.s.v. a sa fora bejivenleeden ront
 i bygda (Kalla fisepost.) Ein per nyhed a aktuelt sam-
 tale mune (Ikje som i detta arhundre der Kjetikere driv harverk)
 Wel, sa kam me tenkja at mang ein mindre bemiddla ville
 vera kar, Da blei one evne (Tog vann ove have, heite da)
 Do va da for omleg 125 ar sia at veslig mondigled sette
 den Klausul ikje ove 12 patte brennerin i nage brollup
 hell ligfer. Stebneidne. Vise lundsman skot kraeva
 overtadere a legga bode i Kjerkeboresa, a dei som
 hadde ra te da, dei bode, for i et sjiptabrev ser
 to broira (Mathis a Rasmus) i tratte a leven, for den eine
 kjotte forhida brennerin te deiras mors ligfer, hara
 25 patte. Eg tru at de som mest jore te at drikkespitia
 elba iud i Hidra, va Hanges a Samers Kristen norsla,
 sa folkje meir fekk aenen op for ka der sto i Bibelen,
 Altsa, Do tog fra 1830 te omkring 1880 for folkeapenjen
 a sin fra a vera ara a nyda alkoholisk drikke te bli
 ei stor skamm, sa at dei ganske fa i Hidra som jeng
 te byen for a legga nyren i blaud ma naringslois
 alslops, a heima ma sterk dritk, brole toise a
 naunda seg, la folk vera for da dei a, a jegne dei tje,
 For skaberen he jett den forstann a leva naturlig sa ska
 dei leva lenje i lande. Ja ganske fa storfolk i Hidra he
 il hel vin pa bore. Eg tenkje 95% av bygda folkje
 drikke gatt vann, mjelk, saft, a brus om sommer.
 Hidra folk, Mest dommenende a fiskaran, a her a
 jabut velstann, men derfor ikje trang te nagen drikke-
 sjitt, Ska dei ville bygge a brenna, matte dei na
 kjoba kodu. Eg tru knapt her he vore dorke kodu. her
 i bygda i seinere ar. Graspuw, sjer, a kraeg, a
 nafortia ei stor landeplaga, a isa natte (Arsag)
 Pengelionn i dei to verdenskrigan, a sloiseri ma mad-

3

- Første spørsmål - Nei - 2. Omkring 1860-70. 3. Tromsø
 Kær, og refelse til omvendelse fra ugudelighet - 4. Nei -
 5. Nei. Ukjendt - 6. Drikke stikke helt slutt, bare noen få
 skipper kjøper i byen noe öl å vin en stikken gang (Halelujalag)
 7. Bonde ligna Muhammedaner i eldre tider, Kana, bodu, å ta'is.
 arbeia garen for tarvelig kost - 8. Noje umilig - 9. Eine (Småbrugg.)
 10. Te høl, å veitle, og slatt, å te sjöfalt, for omkring 130 år siden
 11. Nei - 12. Nei, men brunvin, o.l. - 13. Trü ikje da - 14. Havre
 15. Beste kodne - 16. Ysøtt - 17. Veit ikje nå - 18. Ja - 19. Ja brut
 20. Ja - 21. Mø torketree - 22. Grova - 23. Hobagrødd torva -
 24. Groe - 25. Veit ikje nå - 26. Trü ikje da - 27. Forstann ikje -
 28. På kjuna i torkhuse - 29. Ja - 31. Gröiba da. Gröimala -
 32. Ukjört - 33. Nei - 34. Samme bömma selde homlete höker,
 35. De sama - 36. Har ür å röise - 37. Einar - 38. Brygge
 = säe 39. Säen blei bäga eni ma kogau einarlüd (Lag på)
 40. Näga små staga ma halm öve, 41. Heimalaga hurbone
 av tre på framsia - 42. Ja - 43. Nei - 44. Bryggesäen
 va näge smal å hög, bare av eigestav - 45. Pira: malten
 46. Veit ikje nå - 47. veit ikje nå - 48. Ja - 49. Kost mö einarlag
 50. Eg spørte ikje så noie - 51. Kan ikje minnest - 52. Voster
 53. Smätt - 54. De va snyom, å derfor smazest på, 55. på kagge
 helt på donk - 56. Veit ikje - 57. Kogte homlen i veig einar-
 lüd, å röite de hobma - 58. Meir veigt lab - 59. Masj
 de bliidere for drav, 60. Opblanna te större kalva å
 nybare, 61. Loukvarm, å säen sto på gänglopte, 62. Hadde
 i näge louka varm (Ikje for varmt.) 63. For. 64. I vann, ikje
 for varmt - 65. Mö et plagg sörvate - 66. Veit ikje nå - 67.
 Säg om der piha op skomun, 68. Dei jöimte på töpjer 69.
 Dei sveiba jærklatten i ein klüd å hadde ann i i bytna
 Krokka 70. Nei - 71. Dei länte nå deiras va sjöund 72. Eg
 trü de blei flatt, slüta å skomun, 73. De va mist da dei kalla
 skägs. 74. Mannen leste föderrär öve földe donkan, änså
 öve kodne, 75. Dei va enn naboan å seia ka dei meinte om öle

10.

76. Trü ikje - 77. Dei spara på åle te jille kom, men da drak
 mennan så en i helstota - 78. Nå trå kom - 79. Ja - 80. Der
 måtte vara et lide tomrom te å jera på - 81. Veit ikje - 82.
 I sval va der kjilig - 83. Ol sto vara mørkt å startt, 84 -
 Kan ikje mennast - 85. De sto vara startt. 86. Helst te fül.
 87. De va forhekse a forjord a vonne folk. Som der va fleire
 av, 88. Dei trüde mi på onderjordiske ånne falla troll.
 Dei va miøje stoll i de sjæl at åle blei sjets ma
 ureint vann, ureinshighed. Slørve stell ma smatten,
 å et i veen sirt sætkjer, Kleint reintbaga, 89. Der
 va nokk mange forholdsregla å ta ma bryjning i
 gamle dal så vel som ma alt som folk foretog
 seg - De va merkkelig at så miøje övtrü hölt seg
 gåans blantt dei gamle heelt hem i 80 åran, 90.
 Vete molka i sjellan gång et gram mjølk av kjyr som
 sto på stoa tilig am mæran, men vete va alti i folketrü.
 jille skabninga, derimod va den pena trüdro eller
 hodrü (Hülder) stor som vaksajenta, et farlig
 troll, som dansa i manesjin ma kvædnarr å
 tomtegoble, 91-92-93-94. Dei sit, raste rå mod
 forjöring av ütyske å troll på mad å drikke.
 va å sedde trollkryss på, ånså å leggja salme-
 lag på brygge, å ma hane i vægga hross småbodu.
 95. Nei, men misse, 96. Nei, men på den raulige skål
 på lavetrev. 97. Enje ünødig arhei ette Lüssinotta,
 98. Nei, Men i gamle dokument steun at folkes folk
 sta ha ein viss årlig mengde av Salt-Malt å Houle -
 99. Mjö. (Mjød) va hanning blanna i åle, helst
 bomlehanning - 100. De va helst lide mjø laga, å
 de va helst drikkt for kvinfolkann, som pünch å i
 Sverrige - 101. Nei - 102. Mjö va gått for sær hals,
 (Katar) sæ dei gamle - 103. Ja -

Eg sta svare på om fiske, å om vægge. På Rasnags falkemise
 (mez å min brors samling) å ei vægga som jing op ner, Eg sta
 snart henta tvo andre, Så sta eg skissa å svare ma trå,
 Send mez dei spørreliste som dotte senne ut -

Laurids Laurson Rasnag.